

4. Skulysh Ye. D. Orhanizatsia ta metodu samostiinoi roboty kursantiv i slukhachiv : [navchalno-metodychni posibnyk] / Ye. D. Skulysh, O. R. Okhremenko. – Kyiv : Nauk.-vyd. viddil NA SB Ukrainy, 2012. – 171 s.
5. Yagelska N. V. Metodyka orhanizatsii samostiinoi robotu studentiv z anhliiskoi movy z vykorystanniam movnoho portfelia : avtoref. dis. ... kand. ped. nauk : 13.00.02 / Kyivskii natsionalnyi linhvistychnyi universitet. – Kyiv, 2005. – 23 s.

Гаркуша М. С., Миронова И. Н. Организация самостоятельной работы будущих специалистов сектора безопасности Украины в процессе изучения иностранного языка профессиональной направленности

В статье рассмотрены особенности организации самостоятельной работы будущих специалистов сектора безопасности Украины в процессе изучения иностранного языка профессиональной направленности. Осуществлен анализ самостоятельной работы как важной составляющей учебно-познавательной деятельности и самообразования будущего специалиста. Представлены виды, формы и средства самостоятельной работы, которые используются в высшем специальном учебном заведении. Предложены возможности оптимизации процесса изучения иностранного языка, в частности путем усовершенствования организации самостоятельной работы курсантов на примере разработки методических рекомендаций по подготовке дискуссий и “круглых столов”. Охарактеризованы основные подходы к проведению учебных дискуссий и “круглых столов”.

Ключевые слова: самостоятельная работа будущих специалистов сектора безопасности Украины, изучение иностранного языка профессиональной направленности, формирование иноязычной коммуникативной компетентности, учебно-познавательная деятельность курсантов, виды, формы и средства самостоятельной работы, учебно-методические рекомендации по подготовке дискуссий и “круглых столов”.

Harkusha M. S., Myronova I. M. Organization of the future security sector of Ukraine specialists' individual work in the process of their professional foreign language studying

The article deals with peculiarities of organization of the future security sector of Ukraine specialists' individual work in the process of their professional foreign language studying. The individual work as an important component of the future specialists' educational and cognitive activities and self-education is analyzed in the paper. Types, forms and means of individual work used in the higher special educational institution are represented. The possibilities of the optimization of foreign language studying process are outlined, in particular by means of improving of the cadets' individual work organization, as exemplified by elaboration of methodological recommendations on discussions and “round tables” preparation. Main approaches to training discussions and “round tables” performance are characterized in the article.

Key words: individual work of the future security sector of Ukraine specialists', learning of professional foreign language, formation of foreign communicative competence, cadets' educational and cognitive activities, types, forms and means of individual work, methodological recommendations on discussions and “round tables” preparation.

УДК 378.03

Гармаш О. М.

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ
ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА**

У статті порушено проблему підготовки майбутніх учителів іноземних мов до роботи в закладах середньої освіти. Визначено та охарактеризовано структуру підготовки вчителів іноземних мов, яка складається із загальної та професійної (ініомовної (фахової), психолого-педагогічної, методичної, педагогічної практики, науково-дослідної роботи) підготовки. Наголошено на важливості випереджального характеру професійної підготовки педагогів та формуванні сучасного інструментарію компетентностей, які будуть спрямовані на розвиток і підтримку особистісних інтересів кожної дитини.

Ключові слова: вчитель іноземних мов, тьютор, компетентність, педагогічна освіта, професійна підготовка, освітні тенденції, кваліфікація, академічна мобільність.

Ключовою реформою освіти України за останнє десятиріччя став перехід від школи формальних знань на все життя до Нової школи, пріоритетом якої є формування в учнів життєво необхідних умінь та якостей, як-от: математична та інформаційна грамотність, володіння рідною та іноземними мовами, креативність, комунікабельність, відповідальність, здатність творчо вирішувати проблеми та будувати власну індивідуальну освітню (у процесі неперервного самонавчання), а в майбутньому і професійну траєкторії, здатність працювати в команді тощо. Важливою ланкою в успішній реалізації реформи освіти є професійна підготовка майбутніх учителів у закладах вищої освіти в якісно новій площині та готовність їх до здійснення професійних обов'язків з урахуванням особистісних інтересів, нахилів та потреб дітей, які будуть здобувати повну загальну середню освіту в НУШ.

Справедливо зауважено І. Зязюном, що з “іменем учителя пов'язані перемоги і поразки. Він завжди уособлював у собі мудрість суспільної свідомості і мав непересічний вплив на все суспільство. Він завжди був громадянином і професіоналом, він завжди був наставником, поводитирем у майбутнє” [7, с. 24–31]. Від якості

професійної підготовки майбутніх учителів залежить якість освіти та розвиток держави в цілому, тому важливо, щоб учнів ХХІ століття вчив учитель ХХІ століття [15, с. 50].

Професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов була в центрі уваги багатьох науковців, що підтверджується кількісним та якісним аналізом захищених дисертаційних досліджень, публікаціями в періодичних наукових виданнях. Питання історії та філософії освіти розкрито в наукових працях В. Андрущенко, І. Зязюна, В. Креміна, В. Лугового; професійна підготовка педагогічних кадрів у вищій школі була предметом дослідження О. Дубасенюк, О. Пехоти, О. Семенова, С. Сисоєвої; сучасний стан та проблеми професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов було досліджено В. Безлюдною, Н. Бориско, Л. Зенею, О. Ковтун, Р. Лопатич, О. Місечко, С. Ніколаєвою, В. Черниш, Л. Шевкопляс, Л. Шуппе тощо.

Мета статті – розкрити та узагальнити важливі концептуальні основи професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у закладах вищої освіти.

Неперервна педагогічна підготовка майбутніх учителів іноземних мов здійснюється за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти, другим (магістерським) рівнем вищої освіти, а також через систему підвищення рівня професійної компетентності в аспірантурі, докторантурі та через стажування й самоосвіту. В результаті опанування освітньої програми рівня “бакалавр” заклад вищої освіти присвоює студенту освітню кваліфікацію “бакалавр освіти”, професійну кваліфікацію “вчитель іноземної мови (рівень базової середньої освіти) та зарубіжної літератури”. В результаті опанування освітньої програми рівня “магістр” заклад вищої освіти присвоює студенту освітню кваліфікацію “магістр освіти”, професійну кваліфікацію “викладач основної іноземної мови та зарубіжної літератури, вчитель другої іноземної мови”.

Освітні послуги з підготовки вчителів іноземних мов надають: педагогічні коледжі, що входять у структуру закладів вищої освіти державної або комунальної форм власності, педагогічні (лінгвістичні) інститути/університети, класичні університети [9, с. 5]. Така широка профілізація різних за виконанням специфічних функцій типів закладів вищої освіти до підготовки вчителів іноземних мов не може не мати певних наслідків.

Як відзначає І. Зязюн, якщо раніше професійна підготовка була привілеєм педагогічних інститутів, то зараз педагогічні інститути отримують статус педагогічних університетів, педагогічні університети, своєю чергою, трансформуються у класичні [6, с. 106] і в результаті цього “розмиваються контури сконцентрованості колишньої вищої педагогічної школи на майбутній професійній діяльності; ослаблюється спрямованість на педагогізацію всіх компонентів освітньо-професійної університетської підготовки; відбувається звуження ролі й обсягу дисциплін, що забезпечують професійно-педагогічну підготовку; втрачає своє традиційне значення методична підготовка як здатність передавати свої предметні знання; як абітурієнти, так і випускники таких університетів дезорієнтуються щодо можливостей свого подальшого працевлаштування” [8, с. 138–139].

Ми погоджуємось з Н. Бориско [3, с. 10], О. Пехотою [11, с. 48], що негативними наслідками підготовки вчителів іноземних мов стало нашарування традицій підготовки філологів на підготовку вчителя через надмірну філологізацію навчального плану і як результат – несприйняття педагогіки студентом як особисто значимої сфери професійної діяльності.

Узагальнюючи наукові погляди щодо структури підготовки вчителів іноземних мов [9, с. 6; 14, с. 17] і відповідно до положень Болонської декларації, відображених у законодавчій базі України [12], ми виділили такі складники: загальна підготовка та професійна підготовка (іншомовна (фахова), психолого-педагогічна, методична, науково-дослідна робота та педагогічна практика).

Загальна підготовка має на меті формування у майбутнього фахівця базових універсальних компетентностей та особистісних якостей, які допоможуть студенту у професійній та соціальній діяльності.

Професійна підготовка майбутнього вчителя іноземних мов має більш складну структуру. Розглянемо її. Іншомовна (фахова) підготовка реалізується в період повного циклу навчання для спеціальностей, де іноземна мова перша та починаючи з другого курсу, якщо іноземна мова – друга спеціальність.

Головна мета вивчення іноземної мови як спеціальності – формування іншомовної професійно орієнтованої комунікативної компетентності, яка складається з мовної, мовленнєвої, лінгвосоціокультурної, навчально-стратегічної компетентностей тощо. Мовна підготовка відбувається згідно із “Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти” та встановлює порогові рівні володіння іноземною мовою для бакалавра – перша іноземна мова рівень В2, друга іноземна мова – рівень В1, на освітньому рівні “магістр” – перша іноземна мова С1, друга іноземна мова В2 [4].

Психолого-педагогічна та методична підготовка проводяться в формі розв’язання практичних педагогічних, психологічних та методичних задач та квазіпрофесійних ігор. Випереджальним у напрямі методичної підготовки майбутніх учителів іноземних мов до роботи в старшій профільній школі є дослідження Л. Зені [5, с. 206–207], яка теоретично обґрунтовує та експериментально доводить ефективність введення спецкурсів для студентів починаючи з III курсу, під час яких вони набувають відповідних компетентностей до інтегрованого викладання іноземної мови з іншими предметними галузями, як-от: хімія, економіка, хореографія, екологія тощо.

Змістом педагогічної практики стає на III курсі спостереження за освітнім процесом у закладах середньої освіти та виконання практичних завдань з психології, педагогіки та методики навчання іноземних мов й практика вожатим у літніх оздоровчих, мовних та пришкольницьких таборах, а на IV курсі – реалізація освітнього процесу з використанням технології навчання іноземних мов, які розроблені студентом-практикантом під керівництвом викладачів закладів вищої освіти [9, с. 8]. Цінність педагогічної практики полягає в тому, що в процесі неї відбувається моделювання практичної діяльності учителя іноземних мов у реальних умовах.

Науково-дослідна робота є одним із важливих компонентів професійної підготовки майбутнього фахівця (О. Артеменко, Т. Дерев'яно, В. Прошкін, Л. Суценко). Значним у цьому аспекті є дослідження В. Прошкіна, який під науково-дослідною роботою студентів розуміє діяльність, що виражена в самостійному творчому дослідженні. Автор відзначає, що під час написання власної роботи студент опановує основи професійної творчої діяльності, методи, прийоми і навички виконання науково-дослідної роботи, розвивається його креативність, самостійність, здатність швидко орієнтуватися в соціально-економічних ситуаціях [13, с. 21].

Важливою у професійній підготовці майбутнього вчителя іноземних мов є реалізація права на академічну мобільність. Ми погоджуємось з В. Андрущенко, що “академічну мобільність варто розуміти як дієвий інструмент для випередження суперечностей, насамперед міжкультурного характеру, що можуть виникати в суспільстві доби глобалізації. За цих умов сучасний учитель – учитель для об'єднаної Європи – мусить мати досвід академічної мобільності, щоб поставати в ролі активного транслятора цінностей взаєморозуміння та толерантності в умовах інтенсивної міжкультурної комунікації, транслюючи потенціал розуміння іншого як Іншого, а не ворожого чи чужого, прагнучи мінімізації суперечностей, відстоюючи ідею можливості розв'язання будь-яких конфліктів у раціональній площині” [1, с. 10].

Під час академічної мобільності майбутні вчителі іноземних мов мають можливість удосконалити іншомовну комунікативну компетентність, ознайомитись з культурними надбаннями та реаліями іншої нації, перейняти досвід кращих європейських та світових освітніх (педагогічних) практик. Як показує практичний досвід, в українських закладах вищої освіти академічна мобільність майбутніх учителів іноземних мов реалізується в межах академічних програм DAAD, Fulbright Ukraine, Erasmus+, та, на жаль, має поки що індивідуальний характер.

Система підготовки педагогів у закладах вищої освіти завжди має випереджати час, поєднуючи традиції з вимогами життя у ХХІ столітті. В “Атласі професій” відображено зміни в освіті та професії “вчитель”, з якими ми зіткнемося найближчим часом, як-от: сучасний педагог має продемонструвати, окрім високого рівня сформованості загальних та професійних компетентностей, здатність “створювати освітні траєкторії, супроводжувати учня з освітньою траєкторією, розробляти online-курси, розробляти та супроводжувати освітні online-платформи, розробляти ігропрактичні інструменти і методики або ігрові світи, розробляти програми навчання та перенавчання дорослих” тощо. Освітніми трендами може стати поява таких професій у галузі освіти, як розробник інструментів навчання станів свідомості, ігропедагог, розробник освітніх траєкторій, тренер з mind-фітнесу, організатор проектного навчання, ігромайстер, модератор, тьютор [2].

У Концепції Нової української школи (2016 р.) [10] також наголошено на важливості змін у пріоритетах професійної діяльності вчителя: перехід до педагогіки партнерства, налагодження стійкого зворотного зв'язку в триаді “вчитель – учень – батьки”, врахування особистісних потреб та інтересів кожного учня, тьюторська підтримка та супровід особистісного розвитку. Однак відсутність вищезазначених професій, які можуть стати актуальними найближчим часом, у нормативних державних документах України унеможливує підготовку до них та офіційне визнання в рамках інституційної освіти. А отже, робить недопустимим введення окремих штатних посад, як, наприклад, “тьютор”, “ментор” у закладах освіти державної форми власності.

На нашу думку, вирішення цієї проблеми можливе через формування сучасних компетентностей у майбутніх педагогів за рахунок варіювання змісту професійно значущих для вчителя обов'язкових дисциплін та окремих блоків дисциплін за вибором.

Висновки. Таким чином, враховуючи вищезазначене, ми можемо дійти висновку, що підготовка учителів іноземних мов є складним системним безперервним процесом набуття в інституціональних рамках професійно необхідних компетентностей, особистісних та професійних якостей та має складну архітектуру. З огляду на важливість формування готовності майбутніх педагогів до роботи в Новій українській школі, перспективу подальших досліджень вбачаємо в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов формування тьюторської компетентності на прикладі вчителів іноземних мов.

Використана література:

1. Андрущенко В. Академічна мобільність в українському просторі вищої освіти : реалії, виклики та перспективи розвитку / В. Андрущенко, Д. Свириденко // Вища освіта України. – 2016. – № 2. – С. 5–11.
2. Атлас професій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://profatlas.com.ua/catalog/obrazovanie/> (дата звернення: 09.01.2019). – Назва з екрана.
3. Бориско Н. Ф. Проблеми міжкультурної підготовки майбутніх учителів і викладачів іноземних мов / Н. Ф. Бориско // Іноземні мови. – 2018. – № 1. – С. 9–20.
4. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / за заг. ред. С. Ю. Ніколаєва. – Київ : Ленвіт, 2003. – 273 с.
5. Зеня Л. Я. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до навчання іноземних мов учнів профільної школи : [монографія] / Л. Я. Зеня. – Горлівка : Вид-во ГДПШМ, 2011. – 436 с.
6. Зязюн І. А. Процеси модернізації сучасної педагогічної освіти в Україні / І. А. Зязюн // Професійна освіта: педагогіка і психологія: польсько-український журнал. – Ченстохова–Київ : АЖД, 2006. – № VIII. – С. 105–115.
7. Зязюн І. А. Світоглядна парадигма освіти / І. А. Зязюн // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. праць. – 2003. – Вип. 5. – С. 24–31.
8. Мисечко О. Професійно-педагогічна підготовка у класичному університеті : історія протистояння “за” і “проти” / О. Мисечко // Вісник Львівського університету. – 2017. – Вип. 32. – С. 138–154.

9. Ніколаєва С. Ю. Концепція підготовки вчителя іноземної мови / С. Ю. Ніколаєва // Іноземні мови. – 1996. – № 3–4. – С. 5–10.
10. Нова українська школа : концептуальні засади реформування середньої школи / за заг. ред. М. Грищенко. – Київ, 2016. – 34 с.
11. Пехота О. М. Сучасні підходи до педагогічної підготовки вчителя іноземної мови : концепція, зміст, модель, перспективи розвитку / О. М. Пехота // Науковий вісник Миколаївського державного університету. Педагогічні науки. – Миколаїв, 2002. – Вип. 7. – С. 47–52.
12. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T141556.html (дата звернення 13.01.2019). – Назва з екрана.
13. Прошкін В. В. Теоретико-методичні основи інтеграції науково-дослідної та навчальної роботи в університетській підготовці майбутніх учителів : автореф. дис. ... док. пед. наук : 13.00.04 “Теорія та методика професійної освіти”. – Луганськ, 2014. – 47 с.
14. Шкільний вчитель нового покоління : допроектне базове дослідження (березень 2013 – березень 2014) / під кер. В.О. Іваніщева. – Київ : “Ленвіт”, 2014. – 61 с.
15. Hafsan J. Teacher of 21st century: characteristics and development / J. Hafsan // Research on Humanities and Social Sciences. – 2017. – Vol. 7 (9). – P. 50–54.

References:

1. Andrushchenko V. Akademichna mobilnist v ukrainskomu prostori vyshchoi osvity : realii, vyklyky ta perspektyvy rozvytku / V. Andrushchenko, D. Svyrydenko // Vyshcha osvita Ukrainy. – 2016. – № 2. – S. 5–11.
2. Atlas profesii [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://profatlas.com.ua/catalog/obrazovanie/> (data zvernennia: 09.01.2019). – Nazva z ekrana.
3. Borysko N. F. Problemy mizhkulturnoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv i vykladachiv inozemnykh mov / N. F. Borysko // Inozemni movy. – 2018. – № 1. – S. 9–20.
4. Zahalnoevropeiskii rekomendatsii z movnoi osvity : vyvchennia, vykladannia, otsiniuvannia / za zah. red. S. Yu. Nikolaieva. – Kyiv : Lenvit, 2003. – 273 s.
5. Zienia L. Ya. Teoretyko-metodychni zasady pidhotovky maibutnikh uchyteliv do navchannia inozemnykh mov uchniv profilnoi shkoly : [monohrafiia] / L. Ya. Zienia. – Horlivka : Vyd-vo HDPIIM, 2011. – 436 s.
6. Ziaziun I. A. Protsesty modernizatsii suchasnoi pedahohichnoi osvity v Ukraini / I. A. Ziaziun // Profesiina osvita: pedahohika i psykhologhiia: polsko-ukrainskyi zhurnal. – Cherkashova–Kyiv : AJD, 2006. – № VIII. – S. 105–115.
7. Ziaziun I. A. Svitohliadna paradyhma osvity / I. A. Ziaziun // Problemy inzhenerno-pedahohichnoi osvity : zb. nauk. prats. – 2003. – Vyp. 5. – S. 24–31.
8. Mysechko O. Profesiino-pedahohichna pidhotovka u klasychnomu universyteti : istoriia protystoiannia “za” i “proty” / O. Mysechko // Visnyk Lvivskoho universytetu. – 2017. – Vyp. 32. – S. 138–154
9. Nikolaieva S. Yu. Kontsepsiia pidhotovky vchytelia inozemnoi movy / S. Yu. Nikolaieva // Inozemni movy. – 1996. – № 3–4. – S. 5–10.
10. Nova ukrainska shkola : kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly / za zah. red. M. Hryshchenko. – Kyiv, 2016. 34 s.
11. Piekhota O. M. Suchasni pidkhody do pedahohichnoi pidhotovky vchytelia inozemnoi movy : kontsepsiia, zmist, model, perspektyvy rozvytku / O. M. Piekhota // Naukovyi visnyk Mykolaivskoho derzhavnogo universytetu. Pedahohichni nauky. – Mykolaiv, 2002. – Vyp. 7. – S. 47–52.
12. Pro vyshchu osvitu : Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 r. № 1556-VII [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T141556.html (data zvernennia: 13.01.2019). – Nazva z ekrana.
13. Proshkin V. V. Teoretyko-metodychni osnovy intehratsii naukovo-doslidnoi ta navchalnoi roboty v universytetskii pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv : avtoref. dys. ... dok. ped. nauk : 13.00.04 “Teoriia ta metodyka profesiinoi osvity”. – Luhansk, 2014. – 47 s.
14. Shkilnyi vchytel novoho pokolinnia : doproektne bazove doslidzhennia (berezen 2013 – berezen 2014) / pid ker. V.O. Ivani-sheva. – Kyiv : “Lenvit”, 2014. – 61 s.
15. Hafsan J. Teacher of 21st century: characteristics and development / J. Hafsan // Research on Humanities and Social Sciences. – 2017. – Vol. 7 (9). – P. 50–54.

Гармаш Е. Н. Профессиональная подготовка будущих учителей иностранных языков как педагогическая проблема

В статье затронута проблема подготовки будущих учителей иностранных языков к работе в учреждениях среднего образования. Определена и охарактеризована структура подготовки учителей иностранных языков, которая состоит из общей и профессиональной (иноязычной (специальной), психолого-педагогической, методической, практики, научно-исследовательской работы) подготовки. Подчеркнута важность опережающего характера профессиональной подготовки педагогов и формирования современного инструментария компетентностей, которые будут направлены на развитие и поддержку личных интересов каждого ребенка.

Ключевые слова: учитель иностранных языков, тьютор, компетентность, педагогическое образование, профессиональная подготовка, образовательные тенденции, квалификация, академическая мобильность.

Garmash O. M. Professional preparation of the future teachers for foreign languages as a pedagogical problem

In the article it is raised the problem of preparation of the future teachers of foreign languages for the work in secondary education institutions. It is determined and characterized the preparation structure of the teachers of foreign languages, which consists of general and professional (foreign language (for special propose), psychological and pedagogical, methodical, practice, research work) part. It is emphasized the importance role of the pre-eminent nature of the teachers' professional preparation and the formation of modern tools of competences, which will be aimed at the development and support of the personal interests of each child.

Key words: teacher for foreign languages, tutor, competence, pedagogical education, professional preparation, educational trends, qualification, academic mobility.